

učimo poštivati zakonitosti procesa razvoja u ovom razdoblju prestrukturiranja i reorganiziranja crkvene zajednice, kako bi se uz neizbježne napetosti i nemire, koji prate svaku promjenu, izbjegli nepotrebni »kratki spojevi« i otvoreni sukobi, koji bi obnovi Crkve bili samo na štetu.

Preporučili bismo svima, a osobito onima koji su aktivno angažirani u postkoncilskoj obnovi Crkve — svećenicima i laicima — da dobro proučavaju Houtartovu EKSPLOZIJU CRKVE. Ona nam u mnogočem može biti putokaz.

Tomo Petrić

SEKSOLOŠKE STUDIJE, izdala KS, Zagreb 1971, redaktor teksta dr. M. Gaudefroy, u suradnji s raznim piscima.

Izdavač nam prikazuje djelo koje je, prema ocjenama, ukrašeno »izvanrednim kvalitetama«, ali »istraživačke i znanstvene naravi«, i to kao »sveučilišni priručnik«, bolje reći: »priručnik za informaciju«. Dakle, kao da je i sam izdavač osjećao poteškoću u koju kategoriju da svrsta ovo djelo.

Što se tiče bioloških, psiholoških, anatomskih, fizioloških i patoloških pogleda u problem što ga studije obrađuju, prepuštam stručnjacima da prosude da li su studije na poželjnom stupnju znanstvenosti i dokumentiranosti. Drugi vat. koncil posvetio je veliku pažnju zakonitoj autonomiji prirodnih znanosti (GS br. 36; 59), ali je u isto vrijeme upozorio da između rezultata tih znanosti i podataka vjere ne može biti sukoba. Ako te znanosti iznose zaključke koji se protive podacima vjere i kršćanskog morala, njihova je autonomija kriva (GS br. 20; 36).

Ako smo uvjereni da je etičko-religiozna čovječja dimenzija iznad svih ostalih te da objektivni red morala uključuje i nadilazi redove svih znanosti i umjetnosti (IM br. 6), bit ćemo oprezniji kada čitamo programatske riječi »istraživačkog« i »znanstvenog« poziva, jer pod njima se može štošta skrivati. Te odlike pristaju ljudskim znanostima, ali kršćanska vjera sa svojim postulatima i

na području morala izvire iz božanskog izvora, ona je ODOZGO, pa joj oznaka »istraživačkog« i »znanstvenog« rada ne pristaje *univokno* kao ljudskim znanostima.

Ostavlajući, dakle, po strani ostale studije, mene zanimaju rasprave s područja morala. U ovim ih je djelu napisao Pierre Montaigne, profesor kanonskog prava. U predgovoru je rečeno kako su te refleksije nekako zastale pred pojavom enciklike HV, ali uza sve to tiskane su na francuskom jeziku, i evo prevedene na hrvatski jezik, pa su bez ikakva usklađivanja s tom enciklikom predane našoj javnosti.

Općenito bih primijetio da Montaigne raspravlja o tom pitanju s vrlo malo teološke stručnosti. On iznosi svoje osobne refleksije i daje izrazima svoje značenje. Mnogim njegovim »crnim« sudovima o stoljetnoj moralici mogao bih odmah na početku (u vezi sa str. 105) staviti pred oči kako sv. Toma gleda u braku stvaralački poziv čovjeka (I P q. 119) pa ga ubraja među faktore evolucije. Bez sumnje, ljubav ne reducira samo ni poglavito na »spolnu aktivnost«, kako to čini Montaigne (str. 365), nego je shvaća kršćanski i specifično ljudski. Vjerna ljubav u braku jest kao nedjeljiva veza duša, kao neka forma braka (III P, q. 29, art. 2), te se međubračni odnosi, pa i tjelesni, imaju odvijati u poštivanju partnera, u pažnji i obziru prema njegovoj osobnosti (SUPPL, q. 64, 1 ad 2; 6 ad 1), a sam je spolni čin određen da bude izvor zasluga i milosti (isto mj. q. 41, 4). Optimistički pripisuje ljubavi znakove ugodnosti (ETH, br. 16145; 1723), u svakom slučaju ona je faktor jedinstva, jednakosti, neke ekstaze itd.

Iz nederenciranja pojma »ljubavi« slijede mnogi drugi nedostaci u studijama P. Montaignea. Bilo bi poželjno da je neke fraze uokvirio u konkretne kategorije, pa bismo jasnije vidjeli što one mogu značiti u životnoj praksi (vidi str. 109 na vrhu). — O celibatu se izražava s malo obzira prema izražavanju Crkve (Denz 1810). — Ne vodi računa o imanentnoj demarkaciji dobra i zla i specifično ljudskim postupcima, kao da sve prepušta valu relativiteta. — Dokazuje da slabo pozna tradi-

cionalnu moraluku, npr. u tome što ne razlikuje trajno od prolaznog stanja, niti razlikuje pređsvjesne, polusvjesne i dovoljno svjesne čine (vidi str. 244), odnosno brka hotične i miješane čine s nehotičnima itd. — Ne uočuje razliku izvjesnosti na moralnom području, i to one koja je potrebna i dovoljna od one koja pristaje drugim znanostima. — Na laku se ruku igra s nekim pojmovima (npr. s pojmom grijeha na str. 249) ovijajući stvar u zvučne fraze, s malo poželjne jasnoće. — Regulaciju poroda prepušta bračnim drugovima povodeći se više za načelom »cilj opravdava sredstva« nego nastojeći usvajati sredstva koja može usvojiti pravi sin Crkve, kako govori Drugi vatikanski koncil (GS br. 51 pri kraju), jer je za moralista upravo to važno: koja su sredstva bračnim drugovima na raspolaganju da razviju specifično kršćansku ljubav, koja zna i za askezu kao faktor usavršavanja osobnosti i rasta u evanđeoskom savršenstvu. — Valoriziranje dobra svodi na srce, dakle na osjećaj, a ne govori u kojem smislu uzima izraz »srce« (str. 367-8). U jednu riječ: autor ne razlikuje konstante u moralnom ponašanju od onoga što je periferno, izvanjsko i što može ostati u radijusu slobode itd...

Kanonik Regnier svojim predavanjem (str. 381—392) dao je knjizi svjetliju notu, iako je i on pokazao da pomodno »malja u crno« prošlost da se nekako sviđa današnjici... Veoma je neosnovano uzeti iz sv. Tome posve perifernu tvrdnju, formuliranu na bazi vulgarne biologije (str. 120), pa zaključiti kao da je Toma nijekao ženi pravo da sudjeluje u socijalnom životu. Ne bi li bilo bolje da je znanstveno pokazao na vidljive neugodnosti što ih trpi žena zbog pretjeranog ulijetanja u socijalni život? Isto je tako površno ustvrdio da tomistička filozofija uopće nije isticala personalizam i ulogu ljubavi u stvaranju personalizacije. Prema tome, njegovu tvrdnju na str. 386. treba kritički odvagati u svjetlu autentične filozofske misli prošlosti, pa će se uvidjeti i neosnovanost takve tvrdnje, osobito u njenoj generalnoj formulaciji (piše da te oznake klasična filozofija »uopće nije isticala«).

Mora se reći da je Regnierov zaključak uputstvo kako treba članke Montaigneove shvatiti u svjetlu objektivnog reda morala, ali tada publikacija ovog djela sa završnim stranicama prima drugu orijentaciju, i utječe na posebnu ocjenu o njezinoj svrsishodnosti.

J. K.

BONAVENTURA DUDA OFM: Ima li naše redovništvo budućnost?, Zagreb 1971, izdala KS.

Nije li u naslovu prenaplašena ljudska preokupacija o djelu koje nije samo ljudsko? Ne. Istina je da je Božja sadnica pod Božjim okom (Mt 15, 13), ali u knjizi se promatra problematika kakvu stvara ljudski element. A taj ljudski element obiluje dijalektičkim napetostima. Kako bi redovništvo moglo opstojati bez tih napetosti?!

Knjiga nam prikazuje sadržaje bratskih razgovora o. Konstantina Kosera, generalnog oca franjevačke obitelji, s braćom Hrvatske franjevačke provincije. Razgovori su centralizirani na podanašljenje Franjevačkog reda, pa je posljednje poglavlje ove knjige intencionalno prvo. A pod izrazom »podanašljenje« razumijem aktivno prisustvo Reda, u kontinuitetu s duhom utemeljitelja, koliko priskače u pomoć potrebama duša u promjenljivim prilikama vremena.

Ovu bih knjigu nazvao teologijom redovničkog vitaliteta s nekim podacima redovničke sociologije. Franjevačko redovništvo promatra se u konkretnim prilikama. Međutim, ni to se ne može odvijati bez idejnog korelata i zato u knjizi ima dragocjenih ideja koje odgovaraju na mnoge točke redovničke problematike. I knjiga nije neko nejasno tapkanje. Impresionira jasnoća ideja, odlučnost stava, a sve je prožeto toplinom osjećaja oca, brata i prijatelja. Možemo li govoriti o modelu vjernosti evanđeoskim makarizmima u vrtlogu tehničke civilizacije? To se ne bi svidjelo protagonistu ove knjige, jer mu duh franjevačke skromnosti ne bi dopustio da tu ocjenu potpiše u svoju pohvalu.